

УДК 37.091.21:37.091.321](045)

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-18\(35\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0255-18(35)-03)

КУЧЕРЕНКО Ірина,

д. пед. наук, професор,
завідувач кафедри методики
професійної освіти та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Білоцерківський інститут
неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університете менеджменту
освіти» НАПН України,
м. Біла Церква, Україна,
ORCID: [0000-0001-8005-6757](https://orcid.org/0000-0001-8005-6757)
e-mail: 1909irirna@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЧНЕ КОНСТРУЮВАННЯ АДАПТИВНОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ НА УРОЦІ

Анотація. У статті охарактеризовано з'ясовано особливості педагогічного проектування уроку і технологічного конструювання адаптивного процесу навчання на уроці. Процесуальний аспект підготовки до уроку, структурування навчального та методичного матеріалу та створення плану-конспекту навчального конспекту заняття як важливий і тривалий етап професійної педагогічної діяльності вчителя потребує новітнього дослідження відповідно до пріоритетів змісту сучасної освіти, концепцій теорії та практики навчання. Мета статті – охарактеризувати специфіку педагогічного проектування уроку, визначити сутність та особливості технологічного конструювання адаптивного процесу навчання на уроці. Педагогічне проектування сучасного уроку – важливий чинник, що впливає на результативність підготовки та перебігу реалізації сучасного уроку, і пов'язане із впровадженням новітніх технологій навчання в освітню практику. Педагогічне проектування як індивідуальна професійна діяльність педагога цілеспрямована на попередню розробку ключових складників педагогічної ситуації в межах певного етапу уроку або цілісного процесу навчання: зміст, мета, цілі, завдання, план, організаційні форми, методи, прийоми і засоби навчання. Технологічне конструювання – це творчий етап, який передбачає деталізацію створеного проєкту відповідно до конкретного класного колективу, адаптацію прогнозованого процесу навчання на уроці відповідно до особливостей учнів певного класу і майстерності педагога. Технологічна модель сучасного уроку – це таблиця-конспект, яка містить

теоретичний, практичний, методичний компоненти змісту уроку, конкретизує взаємодії педагога / учня / учнів, представляє розроблену технологію проведення уроку. У технологічній моделі вчитель прогнозує і фіксує власні послідовні навчально-методичні дії, особливості процесу учіння учнів, визначає жанри педагогічного спілкування тощо. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні методичних шляхів реалізації технологічного конструювання уроку в аспекті особистісно орієнтованої технології навчання.

Ключові слова. Технологія сучасного уроку, педагогічне проєктування, моделювання уроку, технологічне конструювання, адаптивне навчання.

Вступ. Модернізація сучасного уроку передбачає пошук шляхів випереджувального адаптивного реагування на вимоги часу та визначення продуктивних способів педагогічного проєктування, організації та керування пізнавальною діяльністю учнів упродовж навчального заняття.

Тривалий час у науковому дидактичному та методичному просторі та навчальній практиці використовувався традиційний підхід до підготовки уроку. У галузі освіти в кінці ХХ ст. знаходить втілення системна модернізація, зумовлена утвердженням технологічного підходу до навчання, що вимагає від учителя адаптуватися в умовах суттєвих змін змісту освіти й технологій навчання, підвищити рівень власної професійної компетентності. Означене безпосередньо стосується підготовки до навчального заняття, педагогічного проєктування сучасного уроку, технологічного конструювання адаптивного процесу навчання уроку, його теоретико-методичного наповнення і розробки системної цілісної співпраці педагога та учнів під час навчально-пізнавальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Процесуальний аспект підготовки до уроку, структурування навчального та методичного матеріалу та створення плану-конспекту навчального конспекту заняття – важливий і тривалий етап професійної педагогічної діяльності сучасного вчителя. Сучасна дидактика визначає найбільш продуктивним і результативним процес педагогічного проєктування уроку, що дає змогу ефективно передбачити й визначити майбутній процес проведення уроку, його

структурні етапи, змістову наповненість, дібрати і змоделювати форми, методи, прийоми, засоби навчання, зорганізувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагога і здобувачів освіти.

Аналіз актуальних наукових досліджень і проблематики. Питання підготовки уроку, розроблення плану уроку, прогнозування того, як саме буде проводитися навчальне заняття, який теоретичний матеріал вивчати, які організаційні форми використати, як і за допомогою яких методів та прийомів здійснити навчання, приділяли увагу вчені в царині педагогіки, психології та лінгводидактики (А. Алексюк, Г. Ващенко, О. Біляєв, Т. Донченко, В. Мельничайко, В. Онишук, І. Олійник, М. Пентилюк, К. Плиско, Л. Скуратівський, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, С. Чавдаров та ін.). Проблема вдосконалення процесу підготовки уроку і розробки проектування навчального процесу стала предметом досліджень сучасних дослідників (Л. Голодюк, Н. Голуб, О. Кучерявий, О. Лодатко, О. Макаренко, І. Підласий, О. Пехота, О. Пометун, Т. Чернецька, В. Шарко та ін.). Теоретико-практичний аспект використання педагогічного проектування, моделювання, технологічного конструювання уроку нині потребує наукового ґрунтовного вивчення, адже буде сприяти підвищенню якості освіти.

Мета статті – охарактеризувати специфіку педагогічного проектування уроку, визначити сутність та особливості технологічного конструювання адаптивного процесу навчання на уроці.

Виклад основного матеріалу. Педагогічне проектування – важливий чинник, що впливає на результативність підготовки та перебігу реалізації сучасного уроку, і пов'язане із впровадженням новітніх технологій навчання в освітню практику. Поняття «проектування» у галузі дидактики починає утверджуватися із впровадженням системного підходу й розвитком технологічного підходу до навчання. Розробка ключових компонентів системи навчання з наступним їх синтезом в єдине ціле і є створення проекту педагогічної

системи. Це процес проєктування навчально-виховної системи освіти, у межах якої реалізується урок.

Термін «проєктування» (від лат. *projectus* – «кинутий вперед») за даними лексикографії, трактується так: «1. Складати, розробляти проєкт; конструювати що-небудь. 2. Планувати, намічати здійснити що-небудь [6, с. 592]» і походить від лексеми *проект*, що трактується як «план, задум організації, влаштування [6, с. 592]»; «творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту..., категорія перетворювальної діяльності, яка конструюється проєктом [2, с. 717]». Таким чином, переконуємося, що поняття «проєктування» передбачає створення проєкту, праобразу майбутнього об'єкта / процесу / діяльності і включає ключові етапи процесу як діяльності й логічно відображає послідовну діяльність педагога щодо підготовки й проведення уроку. У сучасному науковому прості в аспекті філософських, психологічних і педагогічних наукових розвідок простежується, що під терміном «проєктування» розуміються: специфічні особливості та принципи діяльності особистості; метод наукового пізнання; сукупність методів, способів, прийомів, що використовують під час створення проєктів.

Педагогічне проєктування як індивідуальна професійна діяльність педагога цілеспрямована на попередню розробку ключових складників педагогічної ситуації в межах певного етапу уроку або цілісного процесу навчання: зміст, мета, цілі, завдання, план, організаційні форми, методи, прийоми і засоби навчання.

На думку Н. Остапенко, педагогічне проєктування – «складна багатоступінчаста діяльність, що передбачає здійснення низки логічно послідовних дій, які допоможуть наблизити розробку передбачуваних завдань від загальної ідеї до точно описаних конкретних кроків [5, с. 41]». Педагогічне проєктування, зазначає І. Боровік, «може здійснюватися на різних рівнях: рівні навчального предмета, рівні розділу, рівні уроку, рівні фрагменту уроку

(педагогічної ситуації)» [1, с. 9]. Вважаємо, що педагогічне проєктування виявляється як загальне (освіта), так і конкретне (урок як навчальне заняття).

Отже, педагогічне проєктування – це «системний елемент професійної діяльності вчителя, цілісний комплекс його дій, спрямованих на визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективну навчальну діяльність на уроці, розробку ефективної технології сучасного уроку та реалізацію педагогічного проєкту з метою розвитку ... компетентності учнів» [3, с. 201]. Педагогічне проєктування – це конструктивна і продуктивна діяльність педагога, що включає підготовку, планування та побудову навчально-пізнавальної діяльності всіх учасників навчального процесу на уроці, розробку інноваційної технологічної моделі сучасного уроку, передбачення спільної діяльності вчителя й учнів, визначення і конструювання процесу перебігу уроку, прогнозування майбутніх його результатів, створення досконалого теоретико-методичного образу уроку, здійснення та оцінка наслідків реалізації творчих методичних задумів. Педагогічне проєктування пов'язано із впровадженням в освіту технологічного підходу і сучасних технологій навчання, адже за допомогою проєктування створюється педагогічна технологія, що забезпечує розвиток компетентностей учнів. Тому застосування педагогічного проєктування як ключового складника професійної діяльності педагога під час розробки ефективної технології сучасного уроку є важливим.

Процес проєктування стосується як діяльності вчителя, так і діяльності учнів на уроці, а його результативність виявляється у продуктивній суб'єкт-суб'єктній взаємодіяльності всіх учасників навчального процесу. У зв'язку з цим, проєктування сучасного уроку передбачає змістове наповнення кола діяльності педагога і кола діяльності здобувачів освіти відповідно до сучасної парадигми освіти, освітнього компонента, теми й мети уроку, а також на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учнів з метою створення належних умов для

результативного розвитку компетентності кожного здобувача освіти, формування його активного саморозвитку та самореалізації.

Педагогічне проектування включає такі основні етапи: моделювання, власне проектування, конструювання.

Моделювання – це початковий, вихідний етап проектування. Під час моделювання вчитель визначає концепцію та зміст (теоретичний, практичний, методичний компоненти) уроку, чітко формулює мету, конкретизує цілі, встановлює структурні етапи уроку і в результаті створює модель уроку. Педагогічне моделювання передбачає створення моделі уроку, визначення його цілей, педагогічних ситуацій, шляхів їх здійснення. Моделювання як пропедевтичний етап педагогічного проектування дозволяє прогнозувати й аналізувати реалізацію завдань освітнього компонента, навчального предмета, визначити ідею, концепцію уроку, встановити його зміст та спрогнозувати технологію навчальної діяльності.

Власне проектування – це дієвий етап, на якому педагог уточнює зміст, визначає і конкретизує мету уроку, наповнює всі складники технологічної моделі уроку, визначає теоретико-методичний образ уроку, розробляє технологію його проведення. На етапі власне проектування відбувається матеріальна фіксація на папері, або в електронному варіанті змісту, мети, завдань, етапів уроків, форм, методів, прийомів та засобів навчання.

Технологічне конструювання – це творчий етап, який передбачає деталізацію створеного проекту відповідно до конкретного класного колективу, адаптацію прогнозованого процесу навчання на уроці відповідно до особливостей учнів певного класу і майстерності педагога. Конструювання передбачає деталізовано, конкретизований проєкту уроку, який наближений для проведення у чітко визначених умовах з реальними учасниками навчального процесу.

На думку О. Кучерук, конструювання проєкту уроку включає такі етапи: «прогнозування результатів упровадження побудованої моделі крізь призму предметних і ключових компетентностей, їх елементів для певного уроку, конкретизація цілей для кожного етапу уроку, формулювання цільового завдання до кожної навчальної ситуації як проєктування очікуваного провідного чи проміжного результату; планування обсягу навчально-виховної роботи з розв'язання проблеми уроку, трансформування інформаційного змісту уроку в проблемні навчальні завдання, добір варіативних, диференційованих завдань за різними рівнями складності; з'ясування відповідно до теми й цілей уроку навчальних можливостей дидактичних засобів і засобів ІКТ; оформлення проєкту у вигляді тексту» [4].

Технологічне конструювання як методична діяльність вчителя дозволяє адаптувати розроблену технологічну модель сучасного уроку до реальних учасників навчально-виховного процесу, наблизити до конкретних педагогічних умов, передбачити особливості організаційних форм, методів і прийомів навчальної діяльності [7; 8].

Важливо у процесі технологічного конструювання адаптивного навчання на уроці чітко спроектувати і сконструювати важливі складники діяльності вчителя й учнів: різні форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів (фронтальна, групова, парна, індивідуальна), різновекторну суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагога і здобувача освіти (учитель – учень, учень – учитель – учень, учень – учні тощо), процес самоучіння й саморозвитку учня тощо. На етапі технологічного конструювання педагог адаптує процес навчання на майбутньому уроці в аспекті того, кого і коли запитувати, залучити до бесіди, дати індивідуальне завдання, коли впроваджувати проблемні завдання, дослідницькі та пошукові вправи, які засоби застосувати, яким чином забезпечити мотивацію, рефлексію та корекцію навчальної діяльності учнів тощо.

Пропонуємо сучасний спосіб конструювання навчального заняття на основі технологічної моделі сучасного уроку (таблиця 1), яка є результатом навчально-методичної діяльності педагога.

Таблиця 1

Технологічна модель сучасного уроку

ТЕМА УРОКУ				
МЕТА	Навчальна			
	Розвивальна			
	Виховна			
Наперед визначена компетентність		Знання	Уміння і навички	Досвід
	Загальна			
	Предметна			
Методи навчання				
Прийоми навчання				
Форми навчання				
Засоби навчання				
Тип уроку				
ПЕРЕБІГ УРОКУ				
ЕТАП	Зміст			
	Теоретичний	Практичний	Методичний	
			Співдіяльність педагога і здобувачів освіти	

Технологічна модель сучасного уроку – це таблиця-конспект, яка містить теоретичний, практичний, методичний компоненти змісту уроку, конкретизує взаємодії педагога / учня / учнів, представляє розроблену технологію проведення уроку. У технологічній моделі вчитель прогнозує і фіксує власні послідовні навчально-методичні дії, особливості процесу учіння учнів, визначає жанри педагогічного спілкування тощо. Саме технологічне конструювання дозволяє вчителю передбачити зміст власної діяльності (навчання, викладання, научіння, організація, цілеспрямованість, керування діяльністю учнів), визначити майбутню активну та інтерактивну діяльність здобувачів освіти, створити

належні педагогічні умови для формування загальної та предметної компетентної учня, дібрати навчально-методичні матеріали для проведення сучасного уроку. Використання технологічної моделі уроку забезпечує втілення навчально-педагогічного дискурсу, діалогічного / полілогічного навчального спілкування і взаємодією всіх учасників навчального процесу, продуктивну діяльність педагога, активне учіння здобувачів освіти, індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу та ін.

Технологічне конструювання адаптивного процесу навчання на уроці здійснюється шляхом реалізації низки операцій, що діють у вигляді комплексного алгоритму, результатом якого є технологічна модель сучасного уроку [7;8]. Алгоритм технологічного конструювання адаптивного процесу навчання на сучасному уроці стосується змісту, структури, форми, методів, прийомів та засобів навчання і складається із послідовних й взаємопов'язаних покрокових дій:

1. Зазначення мети відповідно до календарного плану, освітньої програми.
2. Визначення триєдиної мети уроку – навчальної, розвивальної, виховної.
3. З'ясування цілей та цільових завдань, наперед визначених загальних і предметних компетентностей, що є прогнозованими результатами уроку з урахуванням конкретного класного колективу.
4. Розроблення шляхів забезпечення мотиваційної готовності учнів до активного і свідомого учіння.
5. Синтез і систематизація навчального теоретичного та практичного матеріалу, методичного забезпечення його вивчення і засвоєння з урахуванням особистісно орієнтованого й комунікативно компетентнісного підходів.
6. Моніторинг вихідної компетентності здобувачів освіти певного класу.
7. Моделювання етапів уроку.

8. Наповнення кожного етапу уроку навчальним теоретичним і практичним матеріалом відповідно до триєдиної мети уроку і з урахуванням відповідності та взаємозв'язку між навчальними, розвивальними і виховними цілями навчального заняття.

9. Визначення методів та прийомів навчання відповідно до мети і цілей уроку за їх функціями (засвоєння, формування, систематизація, узагальнення тощо) та змісту навчального матеріалу (теоретичний, практичний, методичний) і з дотримання відповідності між видом та змістом вправ і завдань.

10. Вибір й оптимальне поєднання організаційних форм (фронтальна, групова, парна, індивідуальна).

11. Добір і розроблення новітніх засобів навчання.

12. Визначення форм контролю, рефлексії і корекції.

Технологічне конструювання як завершальний етап педагогічного проектування закінчує підготовку уроку, адаптацію процесу навчання до конкретної педагогічної ситуації на уроці, створення програми керівництва й управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Результатом конструювання можуть бути різні форми текстової чи електронної фіксації документування – конспект, план, таблиця, технологічна модель, технологічна карта, методична розробка тощо.

Висновки. Напрямки подальших досліджень. Педагогічне проектування, що з'явилося у результаті взаємодії новітніх тенденції розвитку дидактики й освітньої практики, як системне поняття, включає моделювання, власне проектування та конструювання уроку. Педагогічне проектування – важливий тривалий процес підготовки і сучасного уроку, що передбачає розробку теоретичного, практичного та методичного компонентів навчального заняття від вихідних позицій педагогічної діяльності вчителя до фіксації результатів взаємодії вчителя й учня. Технологічне конструювання як складник педагогічного проектування сучасного уроку в сучасній галузі теорії і практики

навчання забезпечує системність адаптивного процесу навчання на уроці на засадах особистісно орієнтованого і комунікативно компетентнісного підходів, упровадження.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні методичних шляхів реалізації технологічного конструювання уроку в аспекті особистісно орієнтованої технології навчання.

Використані джерела:

1. Боровік О. Педагогічне проектування як показник творчого потенціалу вчителя. Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасний стан природничо-математичної та технологічної освіти: тенденції, перспективи» / [наук. ред. Г. С. Юзбашева]. Херсон. 2010. Випуск 13. С. 17–19.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [головний ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

3. Кучеренко І.А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: монографія. Умань. 2014. 410 с.

4. Кучерук О.А. Моделювання як структурний елемент проектування сучасного уроку української мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. №5. С. 6–10.

5. Остапенко Н. Місце моделювання як методу навчання в педагогічному проектуванні (на матеріалі вищої школи). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 6. С. 41–46.

6. Сучасний тлумачний словник української мови : 50 000 слів / Заг. ред. В. В. Дубічинського. Х. : Вид. ШКОЛА, 2006. 832 с.

7. Chychun, V., Grechanyk, O., Khliebnikova, T., Temchenko, O., Kravchenko H. (2023). Change management models and methods: implementing innovations, ensuring sustainability and engaging staff. *Revista De Gestão E Secretariado (Management and Administrative Professional Review)*, 14(10), 16484–16506

8. Kutenskaya I. Corporate training as a new brand of methodological service in the institution of general secondary education / Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Педагогіка» Випуск 16 (31), 2023

References

1. Borovik O. Pedagogichne proektuvannia yak pokaznyk tvorchoho potentsialu vchytelia. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii «Suchasnyi stan pryrodnycho-matematychnoi ta tekhnolohichnoi osvity: tendentsii, perspektyvy» / [nauk. red. H. S. Yuzbasheva]. Kherson. 2010. Vypusk 13. S. 17–19.

2. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy [holovnyi red. V. H. Kremen]. K. : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s.

3. Kucherenko I.A. Teoretychni i metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainskoi movy v osnovnii shkoli: monohrafiia. Uman. 2014. 410 s.

4. Kucheruk O.A. Modeliuvannia yak strukturnyi element proiektuvannia suchasnoho uroku ukrainskoi movy. Ukrainska mova i literatura v shkoli. 2014. №5. S. 6–10.

5. Ostapenko N. Mistse modeliuvannia yak metodu navchannia v pedahohichnomu proektuvanni (na materialu vyshchoi shkoly). Ukrainska mova i literatura v shkoli. 2004. № 6. S. 41–46.

6. Suchasnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy : 50 000 sliv / Zah. red. V. V. Dubichynskoho. Kh. : Vyd. ShKOLA, 2006. 832 s.

7. Chychun, V., Grechanyk, O., Khliebnikova, T., Temchenko, O., Kravchenko H. (2023). Change management models and methods: implementing innovations, ensuring sustainability and engaging staff. *Revista De Gestão E Secretariado (Management and Administrative Professional Review)*, 14(10), 16484–16506

8. Kutenskaya I. Corporate training as a new brand of methodological service in the institution of general secondary education / Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Педагогіка» Випуск 16 (31), 2023

Iryna KUCHERENKO

Doctor of pedagogical sciences, professor,
Head at the Department of Vocational
Education Methodology and Humanities
of the Bila Tserkva Institute of Continuing
Professional Education
of State Higher Educational Institution
"University of Educational Management"
NAES of Ukraine
Bila Tserkva, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8005-6757>

e-mail: 1909irirna@gmail.com

TECHNOLOGICAL CONSTRUCTION OF THE ADAPTIVE LEARNING PROCESS IN THE CLASSROOM

Abstract. The article characterizes and elucidates the peculiarities of the pedagogical design of the lesson and the technological construction of the adaptive learning process in the lesson. The procedural aspect of preparing for the lesson, structuring educational and methodical material and creating a plan-summary of the lesson outline as an important and long-term stage of the teacher's professional pedagogical activity requires the latest research in accordance with the priorities of the

content of modern education, the concepts of theory and practice of teaching. The purpose of the article is to characterize the specifics of the pedagogical design of the lesson, to determine the essence and features of the technological design of the adaptive learning process in the lesson. Pedagogical design of a modern lesson is an important factor that affects the effectiveness of preparation and implementation of a modern lesson, and is connected with the introduction of the latest learning technologies into educational practice. Pedagogical design as an individual professional activity of a teacher is aimed at the preliminary development of the key components of the pedagogical situation within a certain stage of the lesson or a holistic learning process: content, purpose, goals, tasks, plan, organizational forms, methods, techniques and means of learning. Technological construction is a creative stage that involves detailing the created project in accordance with a specific class group, adapting the projected learning process in the lesson in accordance with the characteristics of the students of a certain class and the skill of the teacher. The technological model of a modern lesson is a synopsis table that contains the theoretical, practical, methodical components of the lesson content, specifies the interaction of the teacher / pupil / students, presents the developed technology of the lesson. In the technological model, the teacher predicts and records his own consistent educational and methodical actions, features of the students' learning process, defines the genres of pedagogical communication, etc. We see the prospect of further research in the study of methodical ways of implementing the technological design of the lesson in the aspect of personally oriented learning technology.

Keywords. Modern lesson technology, pedagogical design, lesson modeling, technological design, adaptive learning.